

AFGHANISTAN: Regionale Context en “Outstanding/Ongoing Issues”

door Anton van Engelen, juli 2023

Intro

Afghanistan is letterlijk en figuurlijk op het kruispunt van Oost en West, Noord en Zuid, verschillende religies, etniciteiten en is historisch gezien altijd de battleground geweest waar empires elkaar bevochten en nog steeds bevechten. De Afghanen geloven dat Amerika al hun bases in Afghanistan had om Iran onder controle te houden. Elke Afgaanse war lord had/heeft zijn buitenlandse supporter en een strijd tussen war lords is een proxy-war tussen twee landen. Mohammed Atta de Tajieken, Dostum de Turken en Oezbeken, Ishmail Khan Iran, Karzai Pakistan en de Amerikanen etc. etc. Er is ‘anecdotal evidence’ dat Rusland de Taliban steunde in hun strijd tegen buitenlandse strijdmachten in Afghanistan en nu die verdwenen zijn in hun strijd tegen ISIS, bang dat het islamistische onheil de Amu Darya zal oversteken naar hun invloedssfeer.

Geschiedenis speelt een grote rol in de manier waarop de Afghanen zichzelf, elkaar en de omringende wereld bezien. We hebben met zijn allen door de jaren hen genoeg redenen aan de Afghanen gegeven om altijd weer terug te vallen op wat er in de lange geschiedenis van het land gebeurd is. Toch is het niemand gelukt om Afghanistan te koloniseren/knechten/onderwerpen/controleren: Genghiz Khan, Timur Lang, de Moghuls, de Britten, de Soviets, America en NAVO verdwenen allemaal zonder hun doel te hebben bereikt. Misschien was zo’n ‘common enemy’ wel de enige reden dat Afghanistan in de lange geschiedenis één geografische unit is gebleven en niemand zich heeft afgescheiden? alhoewel met Khans, feodaal, theocratisch werd toch lang één persoon als de leider gezien- Amanullah, Daud Khan, Zahir Shah zijn de laatste voorbeelden van de overall leaders. Het lijkt erop dat op dit moment deze rol ‘vacant’ is.

In het volgende een aantal aspecten van Afghanistan’s verhoudingen met zijn burens en de ‘outstanding and ongoing issues’. Er is veel over al deze issues geschreven en op het internet te vinden.

Relatie met Pakistan: Durrand Line

Het grootste struikelblok tussen Pakistan en Afghanistan is de kwestie rond de Durrand Line. Aan het einde van de 19^e eeuw en 2 Anglo-Afgaanse oorlogen kwam er een grens commissie onder leiding van diplomaat ‘Durrand’, die de grens tussen Brits India en Afghanistan bepaalde. Aan deze overeenkomst en grensbepaling is nog lang gesleuteld tot na de derde en laatste Anglo-Afgaanse oorlog in 1919 of.....was de ISAF missie naar Helmand de 4^e Anglo-Afgaanse oorlog? Veel Pashtuns zagen het zo en veronderstelden dat de Engelsen terug waren gekomen om ‘het goud van Amanullah, dat ze nooit gevonden hadden in het verleden, nu wel op te sporen. Veel Pashto praise songs voor de helden van Maywand en Gandamak waren te horen in de tijd dat de Britten naar Helmand zouden komen.

De Brits Indische administratie wilde een buffer creëren tussen hun British Empire en Tsaristisch Rusland, dat een ijsvrije haven aan de Indische Oceaan ambieerde. De Wadkhan corrior met zijn etnisch Kirgizische bevolking is ook een resultaat van dit streven om buffer zones te creëren. Hierbij werden de ‘Afgaanse’ Kirgiziërs afgesneden van de Tadzjiekse Kirgiziërs in GBAO - Gorno Badakhshanse Autonome Provincie: de Tsaristische USSR buffer tegen westerse invloeden-voormalige zomerweiden voor Kirgiziërs. Door de USSR werden herders gedwongen zich permanent te settlen met veel subsidies, gratis kool, speciaal onderwijs voor kinderen etc. etc. Nu leven ze onder slechte omstandigheden op wat ook wel het dak van de wereld genoemd wordt, zeer tot ongenoegen van de Kirgizische regering, die bij tijd en wijle zowel Tajikistan als Afghanistan hier op aanspreekt, maar zelf niet veel kan/wil doen om het lot van deze mensen te verbeteren.

De regering van Karzai en Ashraf Ghani hebben de Durand line nooit geaccepteerd en wezen altijd op de tijdelijkheid van de overeenkomst (vergelijkbaar met de Hong Kong huur overeenkomst van de Engelsen met China). Het is op dit moment niet meer realistisch om te denken dat de gebiedsdelen van Afghanistan, die opgenomen werden in Brits India ooit weer terug zullen worden gegeven aan Afghanistan. Ook de droom van sommige Pashtuns/Pakhtuns voor een onafhankelijk Pashtunistan speelt nog steeds een rol in zowel Afghaanse als Pakistaanse politieke overwegingen en is ook niet erg realistisch. Zie ook https://en.wikipedia.org/wiki/Durand_Line

Relatie met Pakistan en Iran: Baluchistan

De Baluchi, net als de Koerden, hebben een traditioneel gebied waarin ze woonden en de macht denken te hebben. De Britten waren niet geïnteresseerd in de economie van Baluchistan maar wilden een buffer opwerpen (forten etc.) tegen Iraanse invasies. De Baluchi wonen tegenwoordig in 3 verschillende landen. De Pakistani beschuldigen Afghanistan van het ondersteunen van Baluchi afscheidingsbeweging zoals de Afghanen de Pakistanen beschuldigden van het steunen van de Taliban. Ook Iran heeft een interesse in rust in hun eigen Baluchistan Provincie en is dus ook met een belang in dit conflict. De aanwezigheid van vele zeldzame en dure mineralen (Uranium?) verhoogt alleen maar de kans op conflicten en strijd.

Relatie met China:

Zoals overall heeft China grote plannen om in Afghanistan delfstoffen te winnen. De voornaamste is de Mes Aynak koper reserves. Ten tijde van het Karzai en Ashraf Ghani regime hield de Taliban de ontwikkeling van deze mijnbouw tegen, samen met archeologen die de Boeddhistische schatten wilden veiligstellen voordat er gegraven zou worden.

China's Belt and Road Initiative (BRI) heeft met Pakistan het Pakistan Economic Corridor (CPEC) programma met 60 miljard USD investments in de steigers. 3 van 15 projecten zijn 'af' en het programma heeft grote vertraging en financiële problemen. Pogingen om Oezbekistan erbij te betrekken mislukten, maar de Taliban heeft zich nu aangesloten bij CPEC en de Chinezen het recht op de olie reserves in het Amur Darya gebied gegeven. Ze zullen echter geen geld hebben om bij te dragen aan de CPEC plannen, maar de olie zal de samenwerking met China wel smeren.

Relatie met Centraal Azië:

Dissidenten

Alle 'Stans' hebben grote aantallen vluchtelingen uit Afghanistan geherbergd tijdens de meer dan 30 jaar strijd, maar hebben ook gezien dat veel van hun eigen oppositie-leden gevlucht zijn naar het zuiden. Een groot aantal van deze oppositie leden hebben de wapens gegrepen, streden o.a. in de Swat Valley in Pakistan, waar ze verdreven werden door het Pakistaanse leger en daarna allemaal meevochten met de Taliban tegen 'het westen' in Afghanistan. Het is nu een gevoelig punt in de relatie van Taliban met Turkmenistan, Oezbekistan en Tajikistan wat de Taliban deze oppositie militaire bewegingen toestaat om te doen: moeten ze zich koest houden, worden ze ontwapend of mogen ze doorgaan? Er komt zo goed als niets in het nieuws hierover, maar de Centraal Aziatische landen houden het scherp in de gaten. Tajikistan is nog steeds herstellend van hun burgeroorlog en Oezbeken zijn Andijan nog niet vergeten.

Water

Centraal Azië's water voorziening komt uit de Hindu-Kush, Pamir en Tien Shan gebergtes. Kyrgyzstan en Tajikistan hebben de bergen en (steeds kleinere) gletsjers, die de Amur Darya en Sir Darya rivieren voeden. Afghanistan's water gaat deels naar Iran (Helmand river), Pakistan (Kabul river en wat kleinere riviertjes) en Turkmenistan (Hari Rod river). De Taliban is begonnen aan een groot project om vanuit de Amu Darya rivier het Qosh Tepa kanaal aan te leggen wat het zeer droge noordelijke/noord westelijke deel van Afghanistan zal helpen om naar schatting 550.000 ha land te kunnen bevoelen. Uzbekistan is erg ongerust over deze ontwikkeling. Afghanistan is wel in een water treaty met Iran

over de Helmand, maar niet met de 4 Centraal Aziatische landen omdat dat een USSR overeenkomst was waar Afghanistan geen deel van uit maakte. Wel geven Oezbeken toe dat Afghanistan een recht heeft op water, maar het hoeveel is de vraag. Er is veel twijfel of de Afghaanse Taliban regering zo'n bijna 200 km kanaal kan aanleggen betalen en onderhouden.

Met Iran heeft Afghanistan een historische overeenkomst van minimaal 26 kubieke meter/seconde doorlaten¹. De Kajikai dam is belangrijk voor Afghanistan's elektriciteitsvoorziening. Net als Kyrgyzstan en Tadjikistan heeft Afghanistan hetzelfde probleem: de down-river landen hebben water nodig in de zomer voor irrigatie, de landen waar de dammen liggen hebben elektriciteit nodig in de winter en dat leidt tot conflicten met de burens, omdat het water 'opgaat' aan elektriciteit en niet op het juiste moment beschikbaar is voor irrigatie downstream.

Religie:

De meeste Afghanen zijn Sunni Moslims van verschillende achtergrond: de Taliban is in principe geïnspireerd op de Deobandi-school Islam, maar heeft veel elementen van de Pashtunwali (traditionele Pashtun code of conduct) en Wahabisme opgenomen en 'verpakt' in hun interpretatie van Qur'an en Sharia. Dit leidt tot tegenstellingen tussen de verschillende groepen en verklaart ook waarom er zoveel bom aanslagen op Mashids zijn geweest.

De Hazara's van Bamyan zijn Shia Moslims en worden gesteund door Iran, wat ook overwegend Shia Islam aanhangt. Er zijn vreselijke slachtpartijen over en weer geweest tussen Taliban en Hazara warlords in het verleden en weinig is nodig om die zich te laten herhalen. Ook zijn er grote conflicten tussen de Hazara's en Pashtun pastoralisten (Kuchi) over het gebruik van de zomer weiden in Bamyan. Alhoewel veel conflicten worden toegeschreven aan religie is er ook een belangrijke economische reden voor conflicten.

Natural resources:

De Sovjets hebben veel onderzoek gedaan, het Jawzhan gas naar Oezbekistan gepompt en alles in kaart gebracht, maar kaarten meegenomen 'naar huis'. Afghanistan zit op een schatkamer van delfstoffen, die van essentieel belang zijn in de westerse energy transition. Veel wordt nog niet geëxploiteerd. De Koreanen investeerden in een weg naar Dar e Suf/Jakawlang- waar zowel kool als ijzererts voorhanden is en zo zijn er meer voorbeelden van 'voorbereidend werk'. Goed bestuur is niet echt één van Afghanistan's fortes en duistere figuren en Machten zullen het meeste baat hebben in de nabije toekomst van deze grondstoffen.

Relatie met 'het Westen':

Afghanistan heeft over de jaren een heel 'palet' aan ervaringen met 'het westen' opgebouwd. Het engelse colonialisme, met 3 anglo-afghaanse oorlogen en Engelse vazallen aan het hoofd van het land, is nog niet vergeten. In de tweede wereld oorlog heeft Hitler nog een poging gedaan om Afghanistan aan zijn kant te krijgen (Ariërs onder elkaar?), maar dat is niet gelukt. Tijdens de koude oorlog heeft Afghanistan handig gebruik gemaakt van de rivaliteit om zich door beide kampen te laten steunen: Amerikanen hadden een luchthaven nodig voor hun intercontinentale vluchten (Kandahar), De Sovjets wilden een vriendelijk regime dat ze niet in de weg zou staan. Het resulteerde in 2 grote irrigatie systemen ("Kanal" in Jalalabad door de USSR en "HAVA" Helmand Arghandab Valley Authority, geënt op de Tennessee Valley Authority ervaring, door de Verenigde Staten), asfalt/beton wegen (de grote ring: Kabul-Kandahar-Herat-Mazar- Salang-Kabul). Ooit was Afghanistan wereld's no 1 rozijnen producent, nu is het wereld no 1 opium producent, geholpen door alle kunstmest die lukraak werd uitgedeeld met onbekende tarwe variëteiten zaad. Eén keer was dat wintertarwe, gedistribueerd in

---

¹ https://www.internationalwaterlaw.org/documents/regionaldocs/1973_Helmand_River_Water_Treaty-Afghanistan-Iran.pdf

februari, dus geen tarwe maar alleen 'alaf' (gras). Daarna heeft niemand nog zaad uit het buitenland vertrouwd en gaat de kunstmest op de poppies.

Veel Afghanen zien in het Verenigd Koninkrijk nog steeds de master mind achter alles wat er in Afghanistan gebeurd is en nog steeds gebeurt, tekenend voor de lange historie die de Afghanen met de Britten hebben gehad. De keuze van het VK om in Helmand de 'vrede te brengen' was op zijn zachtst gesproken een slechte of een weloverwogen maar verkeerd ingeschatte keuze. Poppy productie was onder feodale controle in het zuiden, de Engelsen braken dat open en de productie explodeerde, waarbij veel Afghanen vermoedden dat het een westers plan was om meer opium te krijgen: handelde het rode leger ook niet in opium en heroïne om in West Europa te dumpen en de kapitalisten te vernietigen?

Het westen heeft Afghanistan vele keren in de steek gelaten: tijdens de communistische revoluties in de zeventiger jaren, na de terugtrekking van de Sovjet Unie in 1989, bij de overname van het land door de taliban en nu weer bij de terugtrekking van de Amerikanen en de NAVO. Het is daarom zeer begrijpelijk dat Afghanistan c.q. nu de Taliban kijkt naar andere dan de traditionele partners voor de ontwikkeling van het land en de economie. De meeste Afghanen, die het land zouden moeten helpen ontwikkelen zijn gevlucht en dragen nu bij aan onze westerse economieën met hun kennis, vaardigheden en ervaring. Komt Afghanistan nu na 10 jaar onder een 'westers bewind' onder de invloed van de Chinezen? Het Chinese kolonialisme blijkt efficiënt en effectief, kijkend naar hun groeiende economisch macht en invloed in veel landen van het Belt and Road Initiative. De Chinese gecontroleerde "Asian Infrastructure Investment Bank", opgestart in 2017, heeft 'de markt' voor infrastructurele werken in de regio voor ADB en WB al danig verstoord. En de Afghanen graven stug door aan hun kanaal en zullen zichzelf wel weer op de een of andere manier redden, zoals ze altijd al gedaan hebben en gewend zijn.

23rd July 2023 Samarkand
Anton van Engelen